

ACC. N.R. *M. 10594*: / - 6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Gustaf Carlsson

Härad: Södra Tjust Adress: Stormandebo, Ankarsrum

Socken: Hallingeberg Berättat av:

Uppteckningsår: 1948 Född år 1905 i *Hallingeberg*

Uppteckningen rör svar å frågelista nr ^{N.M.} 141. Ämne: Stenstugor.

(Det upptecknade om "Gubben i Sten" har återgivits ^{efter} av flera personer, de flesta ~~är~~ nu döda, varför det mesta nu hämtats ur minnet och även i av mig gjorda anteckningar. En del kompletterande upplysningar har erhållits av Anna Larsson, född 1865 i Hallingebergs socken. Hon har i sin ungdom besökt och varit inne i den omskrivna bostaden Sten, men själva byggnadssättet är nu dunkelt för henne.)

Skriv endast på denna sida!

M. 10594 : 1.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson
Härad: Södra Tjust Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg Berättat av:
Uppteckningsår: 1948 Född år 1905 i Hallingeberg

Svar å frågelist nr 141.

Ämne: Stenstugor.

Beträffande ämnet stenstugor torde en numera försvunnen bostad i Hallingebergs södra sockendel kunna hänföras till sådan kategori. "Stugan" var uppförd av den man som bebodde den, troligen någon gång på 1860- eller -70-talet. Den kallades "Gubben i Sten" eller "Sten" och gubben, som bebodde kojans benämndes likaledes "Gubben i Sten". Hans rätta namn tycks ingen i trakten ha hört. Troligen bodde mannen där omkring ett årtionde och vistelsen i Sten upphörde i slutet av 1870-talet eller i början av 80-talet.

"Stugan" var belägen på det s.k. Ankarsrums Näs eller i dagligt tal kallat Näset, ~~norr~~ om Ankarsrums säteri och helt nära Långsjöns strand något söder om det smala sundet Forssebro, ett tidigare broställe och färdeled över Långsjön. Kojans läge var mycket vackert på söderslutningen med utsikt över säterifjärden och herrgården längre bort. Marken ägdes av Ankarsrums bruk och någon riktig väg fanns inte till stugan, utan bästa färdevägen dit var sjöledes med

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Forts.

M. 10594:2.

Sid.2.

Landskap: Småland Upptecknat av: Gustaf Carlsson
Härad: Södra Tjust Adress: Stormandebo, Ankarsrum
Socken: Hallingeberg Berättat av:
Uppteckningsår: 1948 Född år 1905 i Hallingeberg

Forts. om Stenstugor.

eka om sommaren och på isen om vintern. En stig ledde dock från allmänna landsvägen norr om Ankarsberg och bort till Sten. I branten upp till bostaden hade mannen lagt stenar som en trappa. Hur det kom sig att mannen valde denna boningsplats är oklart, men han uppges ha varit släkt med en torpare på andra sidan sjön. En tradition i folkmun vill också göra gällande, att mannen en gång skulle ha gjort markägaren en tjänst som tangerat lagens råmärken varefter han fått "sitta inne" därför. Av denna anledning fick han bygga på godspatrons mark utan vederlag. Denna tradition torde dock sakna verklig grund.

Byggnadssättet var mycket primitivt. En ganska stor sten som på en sida var alldeles slät utgjorde ena väggen. På golvet mot denna slätvägg fanns en stenhäll som tjänade som underlag för eldstad. Eldstaden var uppbyggd som en s. k. "fyr" i en ~~kolnisa~~ ^{kolarkoja}. Möjligt är, att just den släta stenväggen från början g~~ett~~ den vandrande mannen en impuls att just där bygga sej en bostad. Från den släta stenväggen hade utbyggts i något rektangulär form tre väggar av stockar och

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Forts.

-M. 10594:3.

Sid.3.

Landskap: Småland Upptecknat av: Gustaf Carlsson
Härad: Södra Tjust Adress: Stormandebo, Ankarsrum
Socken: Hallingeberg Berättat av:
Uppteckningsår: 1948 Född år 1905 i Hallingeberg

Forts. om Stenstugor.

bräder. Över som tak var lagt bräder och slakor, troligen täckta med näver och torv. En dörr fanns på gaveln mitt emot bergväggen och i dörren fanns en fönsterruta, Upptecknaren har aldrig sett byggnaden, men hört äldre talat om både gubben och boningen. Någon detaljerad beskrivning av själva byggnaden kan jag därför inte ge, men "stugan" var av beskrivningen att döma mycket primitiv. Innertak och loftutrymme fanns inte.

Boningen hade endast ett något rektangulärt rum. Ingen förstuga eller andra utrymmen fanns. En säng eller soffa, härstammande från någon gård i trakten, ett enkelt bord och några sittplatser var hela möblemanget. Husgerådssaker torde ha varit sparsamt förekommande. En större järngryta fanns bl.a. också, vari gubben kokte nötkreaturshorn. Hans sysselsättning bestod främst i att och gafflar förfärdiga hornskedar samt möjligen andra föremål av horn. Väggarna var inte tapetserade eller på något sätt behandlade. Golvet var troligen belagt med bräder, men klart besked på den punkten har inte gått att få. Uthus fanns inga.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Forts.

Landskap: Småland Upptecknat av: Gustaf Carlsson
 Härad: Södra Tjust Adress: Stormandebo, Ankarsrum
 Socken: Hallingeberg Berättat av:
 Uppteckningsår: 1948 Född år 1905 i Hallingeberg

Forts. om Stenstugor.

I sluttningen ner mot sjön hade mannen planterat fruktträd och bärbuskar. Av alltsammans finns nu intet mer än den släta stenväggen kvar. Trämaterialet, som stugan bestod av, är bortmultnat. Buskar och träd är skövlade eller bortförda.

Angående mannen, som byggde hyddan på Näset, tycks, som tidigare nämnts hans egentliga namn vara okänt. För ortsbefolkningen var han "Gubben i Sten", en vagabond och ett original. Att han inte var från denna trakt förrådde också hans dialekt. "Ska ni köpa nära hornaskedar", brukade han säga, med betoningen på de understrukna ljuden. Varje höst gick han genom bygden och tiggde ihop hornen efter de då avslutade nötslakten på gårdarna. Här och där fick han sen en måltid mat eller något matnyttigt med sej hem, likadant var fallet när han gjorde sina "affärsresor". Ofta bytte han hornsaker mot bröd, potatis m.m. Hans bästa kund var hennes nåd på herrgården. Till herrgården förfärdigade han skedar och gafflar till att äta lutfisk med samt skedar att äta ägg med. I herr-

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Forts.

M. 10594: 5.

Sid. 5.

Landskap: Småland Upptecknat av: Gustaf Carlsson
Härad: Södra Tjust Adress: Stormandebo., Ankarsrum
Socken: Hallingeberg Berättat av:
Uppteckningsår: 1948 Född år 1905 i Hallingeberg

Forts. om Stenstugor.

gårdsköket fick han mycket mat och under vintrarna skickades mat och kläder från herrgården till Gubben i Sten.

Lustigt är att höra, att gubben fick till sig en kvinna i sin primitiva och trånga bostad i "Sten". I byn Dynestad på andra sidan Långsjön tjänade en piga som hette Mina. Hon var inte längre så ung och kanske litet "tafsig". Hon flyttade till Sten och där föddes även två barn. Det första barnet, en flicka, dog ganska snart, men pojken, som hette Axel, överlevde strapatserna. Efter några år blev "Gubben i Sten" emellertid sjuk. Med säkerhet kan inte fastslås antingen mannen dog i Sten eller fördes till släktingen i torpet Redal på andra sidan Långsjön. Mannen är troligen begravd på Hallingebergs kyrkogård. Efter mannens död ordnades med husrum åt Mina och hennes son i lägenheten Danielshöjd under Hallingebergs prästgård.

Det berättas också, att herrskapet de Maré på Ankarsrums säteri förutom att de skänkte gubben mycket mat och kläder (även sängkläder) gjorde

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Forts.

M. 10594:6.

Sid. 6.

Landskap: Småland Upptecknat av: Gustaf Carlsson
Härad: Södra Tjust Adress: Störmandebo, Ankarsrum
Socken: Hallingeberg Berättat av:
Uppteckningsår: 1948 Född år 1905 ; i Hallingeberg

Forts. om Stenstugor.

sjöturer till "Sten". När herrskapet hade stort gästbud bjöds gästerna på sjö-
tur på Långsjön, varvid besök gjordes hos den originelle "Gubben i Sten" och
hans familj. Vid sådana tillfällen vankades det alltid några slantar för Mina
och pojken. Och för de fina resenärerna var kajan och innevånarna där tydli-
gen en attraktion.

Beträffande hus med en del av huset ingrävt i jorden finns ett sådant
byggnadssätt vid Mjöltorp i Hallingebergs socken. En stuga där ligger med norra
gaveln mycket lågt liksom ingrävt i jorden. Slänten bortom är oerhört brant och
hög där den sluttar ner mot ån. Södra husgaveln blir däremot hög och fri. Som
Mjöltorp med säkerhet är en mycket gammal boplats är inte otroligt att i den
branta slänten längre tillbaka funnits fler hus med ännu starkare ingrävning.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!